

MVŠO

MORAVSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA OLMOUC

Úvod do soukromého práva. Občanské právo.

Mgr. Bc. Štefan Reháč, LL.M.
Olomouc, 4. 10. 2021

Obsah přednášky

Témata:

- úvod do soukromého práva
- občanské právo a jeho místo v systému práva
- prameny soukromého práva
- zásady soukromého práva
- terminologie

Úvod do soukromého práva

- jeden ze společenských normativních systémů, tj. usměrňuje chování lidí vedle morálky, etiky, náboženských norem, ale i estetických norem, sportovních pravidel apod.
- soubor pravidel, podle kterých se organizuje a řídí lidské soužití a fungování společnosti
- pravidla stanovená státem a státem vynutitelná

Úvod do soukromého práva

Základní dělení práva:

- existence **právního dualismu**:
 - právo soukromé
 - právo veřejné

Úvod do soukromého práva

Právo soukromé:

- založeno na zásadě **rovnosti subjektů**
- **soukromoprávní vztah** nemůže vzniknout bez **konsensu**, má smluvní charakter – smluvní právo (majetkové vztahy – kupní, darovací smlouva)
- **povinnosti** nemohou být ukládány **proti vůli** druhého subjektu
- **dispozitivnost** právní úpravy
- **§ 1 odst. 1 NOZ** – ustanovení právního řádu, která upravují vzájemná práva a povinnosti osob...
- **§ 3 odst. 1 NOZ** – chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí...
- občanské, obchodní, pracovní, rodinné a mezinárodní právo soukromé

Úvod do soukromého práva

- **Právo veřejné:**
 - založeno na **nerovnosti subjektů** – jeden má pravomoc rozhodovat o právech a povinnostech druhého subjektu
 - typická **jednostranná rozhodovací pravomoc** orgánů veřejné moci
 - **individuální právní akty** (rozsudek, nález, rozhodnutí,...)
 - **povinnosti** mohou subjektu vzniknout i **proti jeho vůli**
 - trestní, správní (jeho derivát - finanční), mezinárodní právo veřejné a ústavní právo

Úvod do soukromého práva

- Právo soukromé vs. veřejné:
- čl. 2 Ústavy:

„…

(3) *Státní moc* slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, **v mezích** a způsoby, které **stanoví zákon**.

(4) Každý **občan** může činit, **co není zákonem zakázáno**, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“

Úvod do soukromého práva

- **§ 1 odst. 1** věta druhá **NOZ** – uplatňování práva soukromého je nezávislé na uplatňování práva veřejného
- jednota právního řádu zachována!
- **§ 5 odst. 2 NOZ** – vliv veřejnoprávních zákazů na platnost právního jednání
 - př.: zákaz prodeje hraček z určitého materiálů a zákaz soukromého prodeje vojenských zbraní nebude mít vliv na platnost kupní smlouvy

Úvod do soukromého práva

- Teorie dělení:
 - **zájmová teorie** (římský právník Ulpian) – to, co slouží jednotlivému člověku je právem soukromým, co odpovídá zájmu státu je právo veřejné (vycházela z nadřazenosti státu nad občanem)
 - **teorie nadřazenosti a podřazenosti subjektů** (tzv. subordinace, 19. století) – navazuje na zájmovou teorii, obrací ale příčinu a důsledek, tj. tam, kde jsou subjekty nerovné, se jedná o veřejné právo, tam, kde si jsou rovny, jde o soukromé právo
 - **organická (subjektová) teorie** – rozhodující je, zda účastníkem vztahu je orgán veřejné moci; když ano, je zde nerovnost, je to veřejné právo; když ne, je zde rovnost subjektů a jedná se o soukromé právo. Rozdíl od zájmové je v tom, že u Ulpiana je stát vždy silnější, zatímco v organické teorii má stát „dvě tváře“.

Úvod do soukromého práva

- **Právo hmotné vs. právo procesní:**
 - **hmotné právo** bezprostředně slouží k naplnění účelu právní úpravy – stanoví práva a povinnosti, které jsou smyslem právní úpravy (kupní smlouva, dědění,...)
 - **procesní právo** slouží k naplnění účelu právní úpravy zprostředkovaně – slouží k úpravě postupu vedoucího k ochraně hmotných práv
 - účastníkům jsou dána nová procesní práva a povinnosti
 - stanoví se postup pro aplikaci práva (i pro tvorbu práva):
např., co dělat, když mi dlužník nevrátí peníze – právo podat žalobu, být účastníkem řízení – právo na soudní a jinou právní ochranu

Úvod do soukromého práva

Základní pojmy:

PRÁVNÍ NORMA = obecně závazné pravidlo chování, které má státem stanovenou nebo uznanou formu a je vynutitelné

Charakteristika:

- **závaznost**
- **formální určitost**
- **obecnost**
- **vynutitelnost**

- **platnost x účinnost**
- **legisvakanční lhůta (*vacatio legis*)**

Úvod do soukromého práva

PRÁVNÍ NORMA:

- **právní síla** = určitá vlastnost, která spočívá v relevanci (vztahu mezi normami), která odpovídá jejich postavení v hierarchii norem
- **ústavní, zákonné, podzákonné**
- norma nižší právní síly nesmí odporovat normě vyšší právní síly
- norma může být měněna, nebo rušena pouze normou stejné nebo vyšší právní síly

Úvod do soukromého práva

PRÁVNÍ NORMY:

kogentní (kategorické) x **dispozitivní**

§ 1 odst. 2 NOZ – nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti

Úvod do soukromého práva

PRÁVNÍ NORMY:

z hlediska úplnosti výčtu podmínek chování stanovených v právní normě:

- s **taxativním** (úplným, uzavřeným) **výčtem**
- s **demonstrativním** (příkladným) **výčtem**

Občanské právo a jeho místo v systému práva

- **právo soukromé**
- **právo hmotné**
- Občanské právo je soubor norem, který upravuje postavení osob a jejich soukromá práva a soukromé povinnosti vznikající z jejich vzájemného styku.

Občanské právo a jeho místo v systému práva

- **komplexní úprava v kodexu – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník**
- **systematika občanského zákoníku:**
 - **část první:** právní postavení člověka jako jednotlivce, včetně úpravy práv výlučně a přirozeně spjatých s jeho osobou (plus úprava úpravy statusových otázek právnických osob)
 - **část druhá:** rodinné právo
 - **část třetí:** absolutní majetková práva
 - věcná práva
 - dědické právo
 - **část čtvrtá:** relativní majetková práva
 - **část pátá:** ustanovení společná, přechodná a závěrečná

Prameny soukromého práva

- **Ústava ČR**
- **Listina základních práv a svobod**
- **zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník**
- **zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích**
- **zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce**
- **nařízení vlády č. 351/2013 Sb.,** kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku, veřejných rejstříků právnických a fyzických osob a evidence svěřenských fondů a evidence údajů o skutečných majitelích

Zásady soukromého práva

Zásada:

- základní hodnotový soud, který podstatně ovlivňuje dotčený právní předpis
- určité východisko právní úpravy
- zásada vs. princip

Zásady soukromého práva

Zásady:

- psané a nepsané
- upraveny v obecné části NOZ, hlava I.
- funkce zásad:
 - poznávací
 - interpretační
 - aplikační
 - legislativní (pro tvorbu práva)

Zásady soukromého práva

- zásada autonomie vůle
- zásada poctivosti
- zákaz zneužití práva
- právo náleží bdělým (*vigilantibus iura skripta sunt*)
- smlouvy se mají plnit (*pacta sunt servanda*)
- nikdo nemůže převést více práv, než sám má
- zásada prevence
- nikomu neškodit (*neminem leadere*)
- ochrana dobrých mravů

Zásady soukromého práva

Zásada autonomie vůle

- přímý výraz svobody jedince: možnost dle své vůle uspořádat své záležitosti
- projevy zásady:
 - svoboda učinit určitý úkon (x smluvní přímus)
 - svoboda volby adresáta
 - svoboda volby obsahu (srov. dispozitivnost norem občanského práva)

Zásady soukromého práva

Zásada autonomie vůle

§ 1 odst. 2 NOZ:

*„Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující **dobré mravy, veřejný pořádek a právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.**“*

➤ **Dobré mravy**

souhrn etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti (II.ÚS 249/97)

➤ **Veřejný pořádek:**

základní pravidla společnosti, na kterých je třeba trvat, tj. které nelze přiřadit svobodné dispozici jednotlivců

Zásady soukromého práva

Zásada poctivosti

§ 6 NOZ:

(1) Každý má **povinnost jednat** v právním styku **poctivě**.

(2) Nikdo **nesmí těžit** ze svého **nepoctivého nebo protiprávního činu**. Nikdo nesmí těžit ani z protiprávního stavu, který vyvolal nebo nad kterým má kontrolu.

- **poctivost** – založena na objektivním měřítku
x **dobrá víra** (*bona fide*)
= subjektivní přesvědčení jednajícího subjektu o souladnosti jeho postupu s právem
- vyvratitelná právní domněnka – kdo jednal určitým způsobem, jednal poctivě a v dobré víře (§ 7 NOZ)

Zásady soukromého práva

- zásada autonomie vůle
- zásada poctivosti
- zákaz zneužití práva
- právo náleží bdělým (*vigilantibus iura skripta sunt*)
- smlouvy se mají plnit (*pacta sunt servanda*)
- nikdo nemůže převést více práv, než sám má
- zásada prevence
- nikomu neškodit (*neminem leadere*)
- ochrana dobrých mravů

Zásady soukromého práva

Zákaz zneužití práva

= zákaz **užití práva v rozporu s jeho účelem**

- **z bezpráví nevznikne právo** - jestliže někdo jedná protiprávně, nemůže mu spravedlivě vzniknout nějaké právo
 - šikana: určité právo je vykonáváno jen za účelem jinému škodit

Projevy:

- § 6 NOZ
- § 8 NOZ: „Zjevné zneužití práva **nepožívá právní ochrany.**“

+ čl. 11 odst. 3 LZPS:

„Vlastnictví zavazuje. **Nesmí být zneužito** na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. ...“

Zásady soukromého práva

Právo náleží bdělým (*vigilantibus iura skripta sunt*)

- reflexní projev svobody – odpovědnost za sebe sama
- právo chrání toho, kdo se o svá práva stará
- týká se zejména institutu PROMLČENÍ – tj. neuplatnění práva včas

Zásady soukromého práva

Smlouvy se mají plnit (*pacta sunt servanda*)

- smlouvy zavazují – uzavření smlouvy vyvolává povinnost smluvních stran ze smlouvy plnit

x soudní ochrana práv ve smlouvě uvedených

- § 3 odst. 2 písm. d) NOZ:

„Daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny.“

x může být prolomena odstoupením od smlouvy (ve výjimečných případech – pokud tak stanoví zákon nebo dohoda stran)

Zásady soukromého práva

Nikdo nemůže převést více práv, než sám má

- § 1109 a násl. OZ stanovuje výjimky

Zásada prevence a nikomu neškodit

- předcházet porušení práva a nikomu neškodit
- § 2900 a násl. OZ

Zásady soukromého práva

Ochrana dobrých mravů

- umožňuje nepřipustit právní ochranu, jsou-li dotčeny základní společenské hodnoty, na kterých je třeba v dané společnosti trvat
- mění se v čase stejně, jako se mění tyto hodnoty
- umožňuje řešení „tvrdosti“ právní úpravy

Terminologie

- **soukromé právo**
- **občanské právo**
- **občanský zákoník**
- **právní jednání**
- **omezení svéprávnosti**
- **a dříve zmíněné**

Děkuji za pozornost!

Kontakt: Stefan.Rehak@mvso.cz

Konzultace: po předchozí domluvě